

2004 m. birželio 30 d.
Vilnius

Darbo grupės, skirtos įvertinti 2004 m. valstybinio anglų kalbos egzamino pagrindinės sesijos testo atitikties ugdymo programai ir metodiniam korektiškumui, IŠVADOS BEI REKOMENDACIJOS

Darbo grupė, sudaryta švietimo ir mokslo ministro 2004 m. birželio 17 d. Nr.ISAK-982 įsakymu, išnagrinėjo 2004 m. valstybinio anglų kalbos egzamino pagrindinės sesijos testą, užsienio kalbų egzaminų programą¹, mokinių darbų vertinimo instrukciją bei kitus su egzaminu susijusius dokumentus bei išanalizavo testo rengimo eigą. Darbo grupė priėjo prie šių išvadų.

1. Dauguma testo užduočių parengtos kokybiškai, profesionaliai ir atitinka egzamino programą. Testo struktūra gera, tenkinanti šiuolaikinėms egzaminų užduotims keliamus reikalavimus. Svarbiausi statistiniai testo kokybės rodikliai ne blogesni nei 2002 ir 2003 metų brandos egzaminų testų. 2004 m. testo anglų kalba yra kur kas autentiškesnė negu ankstesnių metų brandos egzaminų testų. Esminių klaidų teste ir mokinių darbų vertinimo instrukcijoje nėra.

2. Vis dėlto rengiant testą nepavyko išvengti trūkumų, kurie ir sukėlė įtampą bei diskusijas:

2.1. Dalis testo užduočių, ar jų atskirų punktų, parengta nepakankamai profesionaliai. Tai mažina testo patikimumą. Pavyzdžiui, skaitymo sando pirmosios užduoties pirmasis ir antrasis punktai turi po du teisingus atsakymus (nors turėtų turėti tik po vieną). Klausymo ir skaitymo sandų punktų formuluotės labai ilgos (11–30 žodžių) ir todėl sunkiau perskaitomos bei suprantamos. Jose yra nereikalingos informacijos (pavyzdžiui, 3 skaitymo užduoties pavyzdyje ir 5 punkto teiginyje minimi vardas ir pavardė, kurių tekste nėra). Kai kurios užduotys neturi aiškaus tikrinimo židinio (tikrina vienu metu keletą skirtingų mokymosi rezultatų) ir todėl sunkiai priskiriamos kuriai nors egzamino matricos kategorijai. Užduočių profesionalumo stoką patvirtina ir preliminarūs testo statistiniai duomenys – gana žema kai kurių užduočių skiriamoji geba.

2.2. Mokinių darbų vertinimo kriterijai nepakankamai subalansuoti. Rašymo užduoties vertinimo kriterijai nedera su komunikaciniais tikslais, nes užduotyje „Parašyti elektroninį laišką“ mokinių pavartotos kalbos priemonės vertinamos griežčiau negu minties perteikimo kokybė.

2.3. Testas ne visai atitinka egzamino programą žodyno, užduočių tematikos bei apimties požiūriu. Tai mažina testo valdumą. Kai kurie teste vartojami žodžiai viršija mokyklinio kurso reikalavimus ir realiai atitinka Europos Tarybos kalbos mokėjimo C1 lygį (pavyzdžiui, skaitymo sando 2 užduoties). Klausymo ir skaitymo tekstų turinys neatitinka mokinių patirties, todėl mokiniams iškyla papildomų, su kalbos mokėjimu nesusijusių, testo atlikimo sunkumų. Pagal brandos egzaminų programą, bendra skaitymo testų apimtis turėtų būti 1300–1900 žodžių, bet realiai teste ji padidėjo beveik iki 2500.

2.4. Testas ne visai atitinka egzamino matricą. Kalbos formų bei modelių vartojimo vertinimui faktiškai skiriamas didesnis dėmesys nei nurodyta matricoje, todėl nukenčia kitos kalbinės veiklos sritys. Taip atsitinka todėl, kad taškai už kalbos vartojimą skiriami ne tik kalbos vartojimo sande, bet ir kituose testo sanduose.

2.5. Egzamino klausymo dalis yra pernelyg intensyvi (ypač 3 užduoties 1–5 punktai). Per mažai skirta laiko susipažinti su klausymo užduotimi. Mokiniai per trumpą laiką turi atsakyti daug klausimų. Išklausus įrašą neskirta laiko užduotims peržiūrėti ir pabaigti.

2.6. 2004 metų valstybinio anglų kalbos egzamino testas buvo sunkesnis už 2002 ir 2003 metų testus. Kaip rodo preliminarūs valstybinio anglų kalbos egzamino statistiniai duomenys, mokiniai 2004 šiais metais vidutiniškai surinko apie 44% visų galimų taškų. 2002 ir 2003 metais mokiniai vidutiniškai surinkdavo per šešiasdešimt penkis procentus visų galimų anglų kalbos brandos egzamino testo taškų. Tokie staigūs testų sunkumo šuoliai paprastai sukelia nepageidautinų psichologinių pasekmių.

¹ Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Nacionalinis egzaminų centras. 2004 ir 2005 metų brandos egzaminų programa: Užsienio kalba: Anglų, prancūzų, rusų, vokiečių.

2.7. Rengiant testą nepakankamai atsižvelgta į realią anglų kalbos mokymo situaciją: kompetentingų anglų kalbos mokytojų trūkumą kai kuriuose regionuose, vis dar šlubuojantį apsirūpinimą vadovėliais, būtinybę racionaliai apriboti mokinių mokymosi krūvius. Mokyklos dažnai perka senesnius, pigesnius vadovėlius, kurių neužtenka pasirengti egzaminui parengtam pagal galiojančius anglų kalbos mokėjimo standartus, nors jie ir įtraukti į galiojančių vadovėlių sąrašą. Sunkėjantys egzaminų testai sąlygoja mokinių mokymosi krūvių didėjimą.

3. Testų rengimo skaidrumą ir kokybę menkina taisytinio darbo organizavimo spragos:

3.1. Ne visa reikalinga informacija apie egzaminą pasiekia mokyklas, mokytojus ir mokinius. Dėl informacijos trūkumo susidaro sąlygos plisti klaidinančiai informacijai. Nepakankamai gerai funkcionuoja informacinis ryšys tarp Švietimo ir mokslo ministerijos, Nacionalinio egzaminų centro ir mokyklų. Keičiama užduočių forma.

3.2. Egzamino programa yra gana bendro pobūdžio ir ją gali visiškai atitikti tiek lengvesnis, tiek ir gerokai sunkesnis testas. Egzamino programa nedaug tepasako apie žodyną, kuri turėtų būti įvalde mokiniai – šioje srityje galimos įvairios interpretacijos. Pačioje programoje pastebėti prieštaravimai. Egzamino programoje nurodyta, kad moksleivių produktyvieji gebėjimai tikrinami B1 lygmeniu, bet egzamino užduotys panašesnės į B2 (kalbos vartojimo užduotys, samprotaujamojo pobūdžio rašiny)

3.3. Spragų turi anglų kalbos brandos egzamino testo rengimo tvarka. Testo užduotys (siekiant užkirsti kelią informacijos nutekėjimui) nėra pateikiamos pirminiam testavimui, todėl sudarant galutinį testo variantą nežinomas realus užduočių sunkumas. Testų sudarytojai neturi galimybių pašalinti užduočių formuluočių trūkumus, atsižvelgdami į bandomųjų testavimų rezultatus. Alternatyvių testų rengimo praktika turi rimtų trūkumų – išskaidomos profesionalių testų rengėjų jėgos, sunku išlaikyti vienodą testo formą ir sunkumą. Kokybės negarantuoja ir jau parengto testo recenzavimas, kuri atlieka vienas ar du recenzantai. Recenzantai yra puikūs anglų kalbos specialistai, bet ne visada pakankamai gerai pažįsta situaciją mokykloje ir realų mokinių pasiekimų lygį, be to, jų nurodymai nėra privalomi.

3.4. Nepakankamai išsamiai analizuojami jau įvykusių egzaminų rezultatai. Analizuojant daugeliu atvejų pasitenkinama statistinėmis išvadomis, nemandant jų interpretuoti ir įvertinti egzamino valdumą, patikimumą bei grįžtamąjį poveikį anglų kalbos mokymui ir mokymuisi. Analizės rezultatai ne visada pateikiami kalba suprantama ne tik testavimo specialistams, bet ir mokytojams bei visiems besidomintiems.

4. Darbo grupė mano, kad išvardyti trūkumai negalėjo iš esmės paveikti anglų kalbos brandos egzamino rezultatų. Vis dėlto panašių trūkumų negalima toleruoti ateityje.

5. Darbo grupė rekomenduoja imtis šių neatidėliotinių organizacinių, metodinių ir kitų priemonių, tobulinant anglų kalbos brandos egzaminų testų rengimą:

5.1. Tikslinti užsienio kalbų brandos egzamino programą, detaliau aprašant testuojamą leksiką, tekstų tematiką bei testų formatą ir orientuojantis į *Bendruosius Europos kalbų mokymo, mokymosi ir vertinimo metmenis*². Sprendžiant šį ir kitus su užsienio kalbų egzaminų ir visos egzaminų sistemos funkcionavimu bei plėtra susijusius klausimus, siekti sprendimų skaidrumo – įtraukti į sprendimų formavimo procesus švietimo socialinius partnerius ir kitas suinteresuotas visuomenės grupes.

5.2. Tikslinti galiojančių vadovėlių sąrašą ir sukurti vadovėlių bei kitų mokymo priemonių duomenų bazę.

5.3. Parengti ir įgyvendinti testų rengėjų, recenzentų ir vertintojų atrankos, mokymo ir sertifikavimo programą.

5.4. Kas metai, pasibaigus egzaminų sesijai, visapusiškai analizuoti ir įvertinti užsienio kalbų testų parengimo, administravimo ir mokinių darbų vertinimo kokybę.

5.5. Tikslinti ir tobulinti egzaminų testų rengimo procedūras bei vertinimo kriterijus, siekiant laiduoti jų kokybę. Sugriežtinti testų rengimo kontrolę.

5.6. Paankstinti testų rengimo grafiką. Atsisakyti praktikos, kai vienu metu kelis alternatyvius testus rengia dvi ar daugiau skirtingų grupių. Nuolat turėti pasirengus bent du atsarginius testus.

² Angliškas pavadinimas – *A Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*

5.7. Ieškoti galimybių mokyklose išbandyti testų užduotis ir, remiantis bandomųjų testavimų analizės rezultatais, jas tobulinti. Kaupti anglų kalbos egzaminų užduočių banką ir jį naudoti rengiant testus. Panaudoti užduočių banko papildymui universitetų katedras ir kitas su anglų kalbos testų rengimu susijusias įstaigas.

5.8. Ištirti realią užsienio kalbų mokymo situaciją – mokytojų kompetenciją, aprūpinimą vadovėliais ir kitomis mokymo priemonėmis, mokinių pasiekimų pasiskirstymą, mokytojų ir mokinių informuotumą apie brandos egzaminų tvarką ir reikalavimus.

5.9. Sudarant testus, atsižvelgti į realią anglų kalbos mokymo situaciją ir būtinybę racionaliai riboti mokinių mokymosi krūvius. Išskirti tai kaip vieną pagrindinių kriterijų vertinant testo kokybę.

5.10. Sukurti mokytojų mokymo ir informavimo apie užsienio kalbų egzaminus sistemą. Inicijuoti metodinės medžiagos rengimą ir skelbti Nacionalinio egzaminų centro aprobuotus egzaminų užduočių ir jų vertinimo pavyzdžius.

5.11. Sustiprinti NEC veiklos koordinavimą, užtikrinant egzaminų rengimo kokybę.

5.12. Apsvarstyti šios darbo grupės išvadas ir rekomendacijas Egzaminų taryboje ir numatyti pateiktų siūlymų įgyvendinimo priemonių planą.

6. Darbo grupė taip pat mano, kad, nors dabar taikomas anglų kalbos brandos egzaminų modelis yra geras ir modernus, norint sumažinti egzaminų metu kylančią įtampą, ateityje reikėtų svarstyti galimybę pereiti nuo normomis grįsto valstybinio egzaminų vertinimo prie kriterijais grįsto vertinimo.

Darbo grupės vadovas

Pranas Gudynas

Nariai:

Joana Pribušauskaitė

Aušra Pranculienė

Aldona Rėksnienė

Inga Sakalauskienė

Doc.dr. Violeta Kalėdaitė

Eglė Šleiniotienė

Ramutė Žemaitienė

Loreta Žadeikaitė